

на дві частини загальну і спеціальну. До загальної увійшли такі питання: поняття навчання і зміст навчання, дидактичні вимоги до вчителя, вплив на учнів викладання різних дисциплін в т.ч. історії, географії, природничих наук.

Звітуючи про свою освітньо-краєзнавчу діяльність в Харківському університеті (1855 р.), М. Лавровський зазначав: «Прочитав історію виховання і теорію педагогіки, крім того, займав своїх слухачів педагогічними вправами. Викладання педагогіки проходило згідно з сучасним її станом, при чому кожне педагогічне положення приймалося тільки після системного аналізу педагогічних ідей просвітителів нашого краю. Такий напрямок викладання, з одного боку, знайомив слухачів з науковими здобутками, а з іншого – надавав твердості педагогічним висновкам» [1, с. 36].

Актуальні методичні поради стосовно того, яким повинно бути лекційне заняття, наводив професор Х. Роммель. Педагог зазначав, що лекція принесе максимальний результат лише в тому випадку, коли викладач, даючи нові знання студентам, формуватиме у них цілісне уявлення про можливість практичного застосування знань. У своїх працях «Дидактика і методика», «План і правила навчання та викладання в педагогічному інституті» педагог акцентував увагу на необхідності формування у вихованців «пізнавальної активності, розвитку пам'яті, розумових здібностей, фантазії, почуттів прекрасного ...» [2, с. 16]. З цієї причини, Роммель під час аудиторних занять практикував читання коротких краєзнавчих нарисів, які характеризували розташування краю, його природу, клімат та внутрішню будову. На одній з чергових лекцій педагог зачитав наступну характеристику: «Київ розташований на Дніпрі ... складається з трьох міст: старого Києва, печерської фортеці з головним монастирем та Подолу» [3, с. 108].

Можемо зробити висновок, що системність впровадження краєзнавства у навчально-виховний процес університетів України досліджуваного історичного періоду зумовлювалося об'єктивною потребою українського народу розвиватися на національно-краєзнавчому ґрунті. Викладачі були переконані, що почуття любові та поваги до рідних просторів – пропедевтичний етап формування у майбутніх фахівців національної самосвідомості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бакіров В. С. Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна за 200 років / В.С. Бакіров. – Харків: Фоліо, 2004. – 750 с.
2. Кравченко В. В. Д. И. Багалей: Научная и общественно-политическая деятельность / В. В. Кравченко. – Харьков, 1990. – 147 с.
3. Роммель К. – Д. Спогади про моє життя та мій час / К. – Д. Роммель // Україна в записках мандрівників і мемуарах (Вип. 1); Схід. Інститут українознавства ім. Ковальських; НАН України Інститут української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – Харків: Майдан, 2001. – 236 с.
4. Феофилактов К. М. Комиссия для описания губерний Киевского учебного округа / К. М. Феофилактов // Историко-статистические записки об учебно-вспомогательных училищах ун-та св. Владимира (1835–1884). – К. – 1884 – С. 1–8.

УДК 159.922.73 : 159.942

Демерс А.Е.

ОСОБИСТІСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ АМБІВАЛЕНТНОСТІ АТИТЮДІВ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Анотація на русском языке. В статье репрезентованы теоретические и эмпирические результаты исследования, которые подтвердили, что личностными детерминантами амбивалентности социальных установок в юношеском возрасте являются доверие к себе, потребность в познании и самооффективность.

У юнацькому віці проявляється найнижча задоволеність смыслом життя, стан загальної невизначеності, і, водночас, молода людина прагне до відповідальності, хоче зрозуміти своє призначення. Важливо формувати у підростаючого покоління з протилежних оцінок, думок, подій збалансовані соціальні установки, що робить наше дослідження актуальним.

Амбівалентність (лат. *ambo* – обидва і *valencia* – сила) означає взаємовиключне переживання протилежних почуттів, думок, бажань до одного об'єкта. Амбівалентність атитюду – це властивість, що виявляється в одночасному існуванні взаємовиключних позитивних і негативних оцінок в афективній, когнітивній і поведінковій сферах особистості. Нами була створена і апробована в дисертаційному дослідженні методика “Вимірювання амбівалентності атитюдів” (2004 р.). У відповідності з теоретичними засадами західних психологів М.Занни, К.Каплана, М.Томпсон та інших нами виділена трьохкомпонентна структура амбівалентності атитюдів. К.Каплан, як математичний психолог, запропонував окрему технологію вимірювання амбівалентності: позитивні оцінки (від +1 – ледве позитивно, +2 – не повністю позитивно, +3 – позитивно, до +4 – дуже позитивно) і негативні оцінки (від -1 – ледве негативно, -2 – не повністю негативно, -3 – негативно, до -4 – дуже негативно). Згідно його формули, нами оброблялися дані респондентів [3].

Таблиця 1.

Опитувальник «Вимірювання амбівалентності атитюдів»

Компоненти атитюдів	Питання	Види атитюдів			
		Алкоголь	Паління	Дошлюбний секс	Гендерний паритет
I Афективний	п) Враховуючи лише позитивні емоції до даної проблеми, визначте свою оцінку.	+1	+1	+1	+1
		+2	+2	+2	+2
		+3	+3	+3	+3
		+4	+4	+4	+4

	н) Враховуючи лише негативні емоції до даної проблеми, визначте свою оцінку.	-1 -2 -3 -4	-1 -2 -3 -4	-1 -2 -3 -4	-1 -2 -3 -4
II Когнітивний	п) Враховуючи лише позитивні думки, знання до даної проблеми, визначте свою оцінку.	+1 +2 +3 +4	+1 +2 +3 +4	+1 +2 +3 +4	+1 +2 +3 +4
	н) Враховуючи лише негативні думки, знання до даної проблеми, визначте свою оцінку.	-1 -2 -3 -4	-1 -2 -3 -4	-1 -2 -3 -4	-1 -2 -3 -4
III Поведінковий	п) Оцініть наскільки прихильно у вчинках Ви поставилися б до даної проблеми.	+1 +2 +3 +4	+1 +2 +3 +4	+1 +2 +3 +4	+1 +2 +3 +4
	н) Оцініть наскільки негативно Ви поставилися б до даної проблеми.	-1 -2 -3 -4	-1 -2 -3 -4	-1 -2 -3 -4	-1 -2 -3 -4

Амбівалентність атитюдів проявляється на збалансованому низькому рівні, коли позитивні і негативні оцінки по силі +1 чи -1, що дає можливість людині збалансувати їх, порівнявши їх відповідно до власних цінностей. На середньому та високому рівнях амбівалентність атитюдів проявляється неузгоджено, з певною мірою деструктивності: оцінки зростають по силі, що перешкоджає порівняти їх. Проведені у вітчизняній науці дослідження амбівалентності особистості у юнацькому віці не ставили за мету розкрити особистісні детермінанти соціальних установок.

Мета нашого дослідження: вивчити особистісні детермінанти амбівалентності атитюдів у юнацькому віці.

Теоретичні дослідження поглядів ряду авторів А.Бандури, І.Ю.Кулагіної, С.Р.Пантелєєва, Т.П.Скрипкіної, О.К.Тихомирова, Л.М.Фрідмана [1; 2] та інших дало нам можливість визначити наступні особистісні детермінанти у юнацтві: в афективній сфері – довіра до себе, в когнітивній сфері – потреба в пізнанні, в поведінковій – самоефективність.

Ми перевірили це емпірично. Кожна особистісна детермінанта була скорельована з відповідним структурним компонентом амбівалентності атитюдів. Підрахунок статистичної значущості взаємозв'язків здійснювався за коефіцієнтом рангової кореляції rs Спірмена. Перейдемо до аналізу кількісних результатів. Підрахунок щільності зв'язків між показниками афективного, когнітивного та поведінкового компонентів амбівалентності атитюдів та довірою до себе, потребою в пізнанні, самоефективністю виявив позитивний кореляційний зв'язок. Зазначимо, що довіра до себе (аутосимпатія) – це переживання самоцінності, самоприйняття, самоприхильності в різних сферах життя. Ця детермінанта вивчалася за допомогою шкали аутосимпатії «Методики дослідження самоставлення» С.Р.Пантелєєва. Представимо рівневу характеристику взаємозв'язків довіри до себе та амбівалентності атитюдів у юнацькому віці.

Таблиця 2.

Рівнева характеристика взаємозв'язків довіри до себе та амбівалентності атитюдів у юнацькому віці

<u>Низький рівень</u> Переживання цінності своєї особистості, самоприйняття, самоприхильності шляхом інтеграції позитивних і негативних емоційних оцінок у конструктивне ставлення.	<u>Середній рівень</u> Переживання самоцінності, самоприйняття, самоприхильності за допомогою уникнення негативних емоційних оцінок, що чергується з почуттям провини та бажанням зміни.	<u>Високий рівень</u> Переживання неприйняття самоцінності, незадоволення собою, сильно виражене бажання самозмін, що відбувається шляхом дезінтеграції емоційних оцінок.
--	---	--

Наступною детермінантою є потреба в пізнанні, як прагнення до отримання нових знань, так і задоволення від самого процесу. Ця детермінанта вивчалася за допомогою методики В.С.Юркевич "Потреба в пізнанні". Наведемо рівневу характеристику взаємозв'язків потреби в пізнанні та амбівалентності атитюдів у юнацькому віці.

Таблиця 3.

Рівнева характеристика взаємозв'язків потреби в пізнанні та амбівалентності атитюдів у юнацькому віці

<u>Низький рівень</u> Прагнення як до процесу, так і до результату пізнання, задоволення	<u>Середній рівень</u> Прагнення як до процесу пізнання, так і до його результату супроводжується	<u>Високий рівень</u> Формальне прагнення лише до результату пізнання та байдужість до його
---	--	--

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

від розумової праці, самостійний пошук нових знань, узгоджується конструктивне ставлення.	захисними механізмами, самостійний пошук нових знань відбувається як суперечливе ставлення через зовнішню мотивацію.	процесу, самостійний пошук нових знань відбувається через примусову зовнішню мотивацію.
---	--	---

Третьою особистісною детермінантою є самоефективність – здатність особистості оцінювати власну ефективність у певній діяльності чи/у взаєминах з іншими людьми. Для вивчення особливостей самоефективності була використана «Шкала загальної самоефективності» Р.Шварцера, М.Єрусалема, В.Ромека.

Репрезентуємо рівневу характеристику взаємозв'язків самоефективності та амбівалентності атитюдів у юнацькому віці.

Таблиця 4.

Рівнева характеристика взаємозв'язків самоефективності та амбівалентності атитюдів у юнацькому віці

Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Впевненість у своїх здібностях з очікуванням успіху та зростання бажання працювати над собою, що веде до узгодження позитивних і негативних оцінок у конструктивну поведінку.	Невпевненість у своїх здібностях, але очікування позитивного результату шляхом підсилення зовнішніх умов, що веде до малооефективної поведінки.	Невпевненість у своїх здібностях, очікування неспіху та підсилення негативної оцінки своїх зусиль, що веде до деструктивної поведінки.

Отже, експериментально було підтверджено, що особистісними детермінантами амбівалентності атитюдів у юнацькому віці є довіра до себе, потреба у пізнанні, самоефективність. Розвиток особистісних детермінант впливає на рівневий прояв амбівалентності атитюдів, а саме: домінування в юності (77,98%) показників дискордантного рівня (середнього та високого), психологічними особливостями якого є прояв інтенсивних оцінок в афективній, когнітивній та поведінковій сферах. Низькі показники збалансованого рівня (22,02%) прояву амбівалентності атитюдів, свідчать про необхідність підсилення особистісних детермінант.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пантилеев С.Р. *Методика исследования самооотношения.* – М.: Смысл, 1993. – 32 с.
2. Скрипкина Т.П. *Психология доверия: Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений.* – М.: Издательский центр “Академия”, 2000. – 264 с.
3. Хурчак А.Е. *Теоретичні засади дослідження амбівалентних атитюдів у юнацькому віці //Вісник Київського нац. ун-ту. Соціологія. Психологія. Педагогіка. Випуск 15,16.* – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2003. – С.47-51.

УДК 582.688.3:58.087:546.17(477.41/.42)

Єжель І.М.

ЗАЛЕЖНІСТЬ БІОМЕТРИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ LEDUM PALUSTRE L. ВІД ВМІСТУ ЛУЖНОГІДРОЛІЗОВАНОГО АЗОТУ В ҐРУНТІ НА ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ПОЛІССІ УКРАЇНИ

Изучено влияние щелочногидролизованного азота в почве на биометрические показатели Ledum palustre L. на территории Правобережного Полесья Украины. Установлено, что увеличение размеров органов исследуемого растения прямо пропорциональны повышению насыщенности почвы щелочногидролизированным азотом.

Біометрія у своєму історичному розвитку пройшла довгий та складний шлях — від суто словесного опису біологічних об'єктів до їх вимірювань, від статистичних зведень і таблиць до математичного аналізу масових явищ. Сучасна біометрія відкриває нові можливості для вивчення рослин та розвитку ботаніки. Під час експериментальних досліджень нами було встановлено біометричні показники *Ledum palustre* L. та їхню кореляцію відносно хімічних властивостей субстрату. Для вирахування показників використана методика Г.Ф. Лакіна [1] та Ю.А. Урманцева [2].

Ledum palustre відноситься до родини Ericaceae, до роду *Ledum*, в міжнародних базах даних (наприклад, на сайті GRIN) цей вид включають до роду Рододендрон (*Rhododendron*) і його правильною науковою назвою вважають *Rhododendron tomentosum* Hartmaja (1990). Зустрічається у Волинській та Житомирській областях. Місцеві назви — багон, багун, богульник тощо. Ростає в заболочених і сирих соснових, рідше мішаних лісах, на торф'яних болотах. Часто утворює суцільні зарості, але у зв'язку з осушенням боліт запаси щорічно зменшуються.

Рослина світлолюбна. Цвіте у травні — червні. *Ledum palustre* - кущик 40-130 см заввишки з товстими бурими здерев'янілими коренями. Стебла прямостоячі, старі гілки з темно-сірою корою, молоді — вкриті короткими іржастобурими повстистими волосками і дрібними залозками. Листки (1,5-5 см завдовжки, 0,2-0,8 см завширшки) чергові, шкірясті, лінійні, з загорнутими краями на коротких черешках, зимуючі. Квітки на кінцях гілок у щиткоподібних китицях. Квітконіжки тонкі, вдвоє або втриє довші за квітки, іржаво-білоповстисті, залозисто-клейкі. Квітки правильні, з подвійною оцвіткою. Чашечка з п'яти коротких, іржастих, буро-пухнастих, війчастих чашолистків. Віночок з п'яти вільних білих або жовтуватобілих пелюсток (4-8 мм завдовжки, 2,5-4 мм завширшки). Тичинок десять, вони довші від пелюсток. Маточка одна, стовпчик один, зав'язь верхня. Плід — коробочка (4-8 мм завдовжки) довгаста, залозиста, поникла, розкривається п'ятьма стулками.

На базі лабораторії агроєкології і аналітичних досліджень ННЦ "Інституту землеробства НААН" за загальноприйнятими методами було здійснено хімічний аналіз ґрунтових зразків із місць зростання *Ledum palustre* на Правобережному Поліссі України. Згідно ДСТУ 4362:2004 «Якість ґрунту. Показники родючості ґрунтів» проаналізовано насиченість ґрунту поживними речовинами,